

DOI: 10.46793/GlasnikDN16.1.119P

Pregledni članak

UDK broj

631.115.11(497.11)

COBISS.SR-ID 146636297

Marija Popović*

Poljoprivredni fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Miloš Spasojević†

Poljoprivredni fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Jasmina Đurašković‡

Akademija tehničkih strukovnih studija Beograd, Beograd, Srbija

Primljen: 17. maja 2024. godine

Vraćen na doradu: 23. maja 2024. godine

Prihvaćen: 6. juna 2024. godine

RESURSI NA PORODIČNIM POLJOPRIVREDNIM GAZDINSTVIMA U REPUBLICI SRBIJI

Apstrakt

U radu se analiziraju porodična poljoprivredna gazdinstva u Republici Srbiji, sa posebnim osvrtom na poljoprivredno zemljište i radnu snagu, kao jedne od najznačajnijih resursa. Prikazano je trenutno stanje resursa na poljoprivrednim gazdinstvima i na koji način su ti resursi raspoređeni u odnosu na geografsku i regionalnu podelu Republike Srbije. Cilj rada je da, osim geografske raspodele gazdinstava, ukaže i na njihovu raspodelu po veličini, uzimajući u obzir veličinu raspoloživog zemljišta po jednom poljoprivrednom gazdinstvu. U okviru istraživanja su korišćeni sekundarni

---

* e-mail adresa: marija.popovic11@gmail.com; ORCID ID:
<https://orcid.org/0009-0007-7397-7989>

† e-mail adresa: spasojevic89@gmail.com; ORCID ID:
<https://orcid.org/0009-0005-1661-7165>

‡ e-mail adresa: jduraskovic@atssb.edu.rs; ORCID ID:
<https://orcid.org/0000-0001-6020-6025>

podaci iz publikacija Republičkog zavoda za statistiku. Dalje istraživanje ove oblasti se može usmeriti ka prikazu efikasnosti korišćenja raspoloživog zemljišta i radne snage, u smislu ostvarivanja poslovnog učinka na poljoprivrednom gazdinstvu.

Ključne reči: *resursi, radna snaga, zemljište, porodična gazdinstva, poljoprivreda, Republika Srbija.*

JEL klasifikacija: Q12, J40

Uvod

Osnovni preduslov za obavljanje uspešne poljoprivredne proizvodnje podrazumeva adekvatno upravljanje resursima. Kako bi se poljoprivredna proizvodnja unapredila neophodno je sačuvati dva osnovna resursa, a to su poljoprivredne površine i radna snaga [1]. Najznačajniji faktor poljoprivredne proizvodnje, koji poseduje Republika Srbija, je kvalitetno poljoprivredno zemljište [6; 2]. Radna snaga je značajan faktor u poljoprivredi, a čine je osobe koje su angažovane u poljoprivrednoj proizvodnji sa određenim fizičkim i intelektualnim sposobnostima i iskustvom. Takođe, može se reći da je radna snaga najvažniji input u poljoprivrednoj proizvodnji, jer je aktivan faktor korišćenja zemljišta i kapitala u poljoprivredi [7; 8].

Ukupno raspoloživo zemljište, prema Anketi iz 2018. godine, iznosi 5.178.692 ha, a najveći deo obuhvata korišćeno poljoprivredno zemljište i čini 67,12% ukupnog raspoloživog poljoprivrednog zemljišta [3]. Broj poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji iznosi 564.542 gazdinstva, a najveći deo obuhvataju porodična poljoprivredna gazdinstva, odnosno 99,71% i na njima se gotovo u celini obavlja poljoprivredna proizvodnja. Dok je ukupno korišćeno poljoprivredno zemljište 3.475.894 ha, porodična poljoprivredna gazdinstva koriste 2.916.125 ha odnosno 83,89% [4]. Postoji visoka koncentracija radne snage na porodičnim gazdinstvima čija je veličina na nivou ekonomske održivosti, što je jasan indikator niske produktivnosti poljoprivrede na porodičnim gazdinstvima [5].

Cilj rada je prikaz i analiza najznačajnijih resursa, poljoprivrednog zemljišta i radne snage, na porodičnim poljoprivrednim gazdinstvima u Republici Srbiji.

1. Rezultati istraživanja

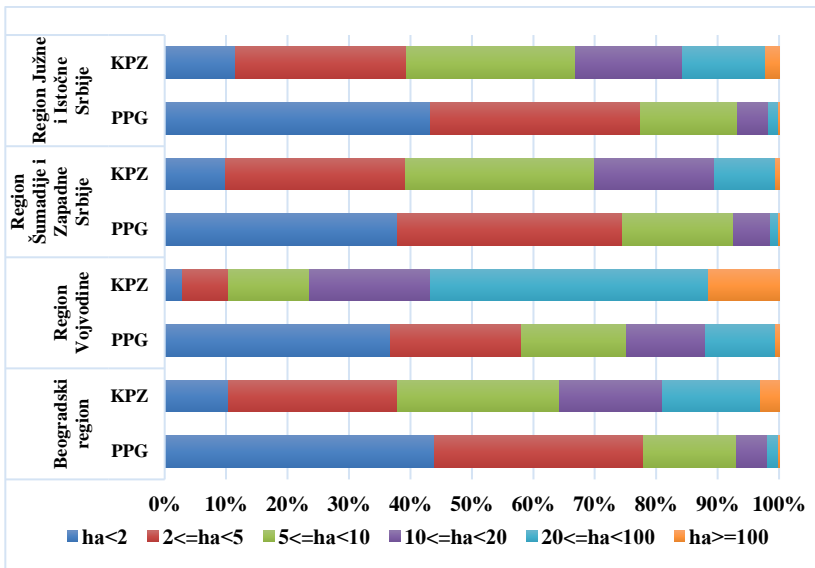
Posedovana struktura porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, prema veličini korišćenja poljoprivrednog zemljišta u Republici Srbiji, a prema Anketi o strukturi poljoprivrednih gazdinstava iz 2018. godine, ukazuje na to da je ukupan broj porodičnih poljoprivrednih gazdinstava 563.542. Porodična gazdinstva sa manjim posedom do 5 ha čine najdominantniji deo, odnosno 71,85% svih porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, a na raspolaganju imaju svega 27,68% korišćenog poljoprivrednog zemljišta. Porodična gazdinstva sa posedom od 5 do 30 ha čine 26,26% ukupnog broja porodičnih gazdinstava, a raspoložu sa 44,08% ukupnog korišćenog poljoprivrednog zemljišta. Porodična gazdinstva sa posedom preko 30 ha, čine svega 1,89% i obuhvataju 21,66% korišćenog poljoprivrednog zemljišta (Tabela 1).

Tabela 1: Struktura porodičnih poljoprivrednih gazdinstava prema veličini korišćenja poljoprivrednog zemljišta u Republici Srbiji, 2018. godine

Pokazatelj	Ukupno	Bez zemlje	< 1 ha	1,01-2 ha	2,01-5 ha	5,01-10 ha	10,01-30 ha	30,01-100 ha	> 100 ha
Porodična poljoprivredna gazdinstva	562.895	5.181	106.431	110.781	182.058	96.134	51.695	9.681	934
%	100	0,92	18,91	19,68	32,34	17,08	9,18	1,72	0,17
Korišćeno poljoprivredno zemljište	2.916.125	0	58.620	159.751	588.600	664.329	813.273	472.217	159.336
%	100	0,00	2,01	5,48	20,19	22,79	27,89	16,19	5,47

Izvor: RZS, Anketa o strukturi poljoprivrednih gazdinstava 2018. godine

Posmatrano po regionima, struktura porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, prema veličini korišćenog poljoprivrednog zemljišta, ukazuje na to da je najveći broj porodičnih poljoprivrednih gazdinstava do 5 ha skoncentrisan u Regionu Šumadije i Zapadne Srbije i čini 43,03% od ukupnog broja svih porodičnih poljoprivrednih gazdinstava. Porodična gazdinstva u Regionu Vojvodine obuhvataju 1.168.428 ha, odnosno 40,07% ukupnog korišćenog poljoprivrednog zemljišta svih porodičnih gazdinstava (Grafikon 1).

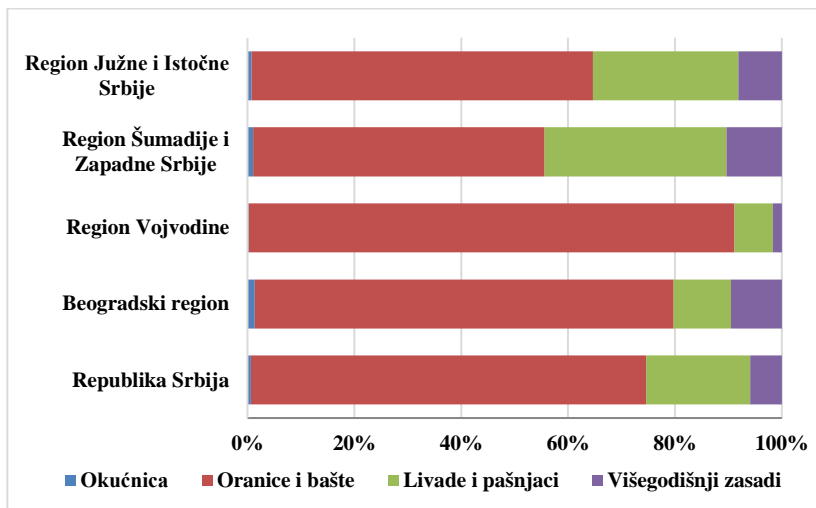
Grafikon 1: Struktura porodičnih poljoprivrednih gazdinstava i korišćeno poljoprivredno zemljište (KPZ) prema veličini korišćenja po regionima u Republici Srbiji, 2018. godine

Izvor: RZS, Anкета o strukturi poljoprivrednih gazdinstava 2018. godine

Najveći deo poljoprivrednih površina čini korišćeno poljoprivredno zemljište koje se koristi za oranice i bašte. Oranice i bašte prevladavaju u ukupnom korišćenom poljoprivrednom zemljištu sa 73,96% u Republici Srbiji. Povećanje poljoprivrednih površina

pod oranicama utiče na povećanje poljoprivredne proizvodnje određenih poljoprivrednih kultura.

Od ukupnih površina pod oranicama i baštama, najveće površine zastupljene su u Regionu Vojvodine 55,73%, dok su ukupne površine pod višegodišnjim zasadima, livadama i pašnjacima sa učešćem od preko 50% zastupljene u Regionu Šumadije i Zapadne Srbije (Grafikon 2).

Grafikon 2: Površine korišćenog poljoprivrednog zemljišta po kategorijama korišćenja u Republici Srbiji i regionima, 2018. godine
Izvor: RZS, Anketa o strukturi poljoprivrednih gazdinstava 2018. godine

Prema rezultatima Ankete o strukturi poljoprivrednih gazdinstava iz 2018. godine, broj članova i stalno zaposlenih na porodičnim poljoprivrednim gazdinstvima u Republici Srbiji iznosi 1.318.593 lica. Najveći deo poljoprivredne radne snage na porodičnim gazdinstvima čine članovi porodice i rođaci. Od ukupnog broja na porodičnim gazdinstvima 539.296 (42,42%) su nosioci gazdinstava, a ukupno članova na gazdinstvima je 758.034 (57,49%), dok je stalno zaposlenih 1.236 (0,10%). Region Vojvodine ima veći udeo stalno zaposlenih lica u odnosu na ostale regione. Broj zaposlenih po regionima je neujednačen tako da je na teritorijalnoj

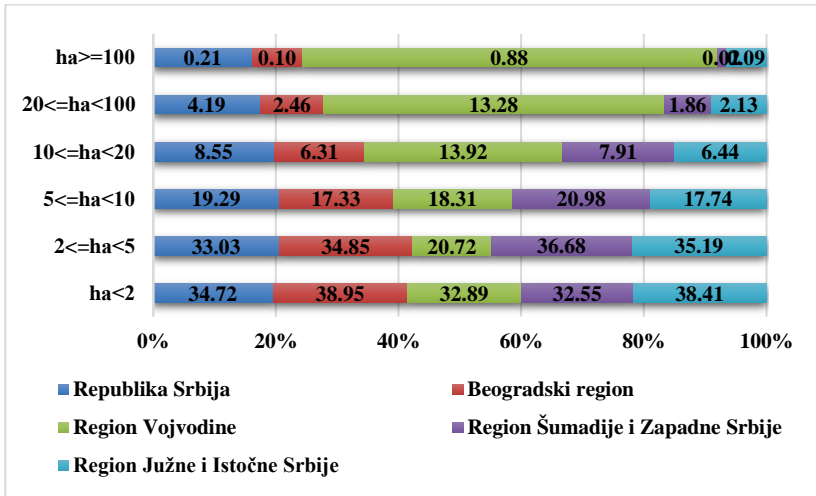
jedinici Srbija-Sever zaposleno 326.551 (24,77%) lica, a na teritorijalnoj jedinici Srbija-Jug 992.044 (75,23%) lica (Tabela 2). Ukupan broj lica zaposlenih na poljoprivrednim poslovima odstupaju u pojedinim regionima zbog mnogobrojnih promena i faktora, kao što su: struktura gazdinstava prema broju članova, demografska struktura radne snage i slično.

Tabela 2: Radna snaga na porodičnom poljoprivrednom gazdinstvu prema u Republici Srbiji i regionima, 2018. godine

Regioni	Ukupno	Nosioци gazdinstva		Članovi porodice i rođaci koji su obavljali poljoprivrednu aktivnost na gazdinstvu		Stalno zaposleni na gazdinstvu	
		broj	%	broj	%	broj	%
Republika Srbija	1.318.593	559.296	42,42	758.034	57,49	1.263	0,10
Beogradski region	69.974	29.931	42,77	40.007	57,17	36	0,05
Region Vojvodine	256.577	124.886	48,67	130.773	50,97	918	0,36
Region Šumadije i Zapadne Srbije	595.125	240.711	40,45	354.240	59,52	174	0,03
Region Južne i Istočne Srbije	396.919	163.769	41,26	233.015	58,71	135	0,03

Izvor: RZS, Anketa o strukturi poljoprivrednih gazdinstava 2018. godine

Struktura radne snage, prema veličini korišćenog poljoprivrednog zemljišta, ukazuje na veći stepen radne snage na gazdinstvima male i srednje veličine. U Republici na gazdinstvima veličine do 5 hektara radilo je 67,75% od ukupnog broja lica uključenih u neku poljoprivrednu aktivnost (Grafikon 3).

Grafikon 3: Struktura radne snage na porodičnom poljoprivrednom gazdinstvu prema veličini korišćenog poljoprivrednog zemljišta po regionima u Republici Srbiji, 2018. godine

Izvor: RZS, Anкета o strukturi poljoprivrednih gazdinstava 2018. godine

Poljoprivrednu radnu snagu na porodičnim gazdinstvima u Republici Srbiji najvećim delom čine članovi porodice i rođaci, što ukazuje na visoko prisustvo neformalnog rada. Najveći broj članova porodičnih gazdinstava radi na gazdinstvima veličine od 2 do 10 hektara, ako se posmatra struktura radne snage prema veličini korišćenog poljoprivrednog zemljišta.

Zaključak

Naša zemlja raspolaže značajnim resursima što joj daje šansu za razvoj poljoprivrede, gde poljoprivredna gazdinstva imaju najviše oraničnih površina. Jedan deo gazdinstava nema dovoljno resursa, jer su mala, isparcelisana, nemaju dovoljno obradivih površina, oskudevaju sa radnom snagom i zbog toga ona ne mogu biti značajni poljoprivredni proizvođači. Potrebno je omogućiti poljoprivrednim gazdinstvima koja imaju resurse, a oskudevaju u određenim resursima, da putem podsticaja mogu da ih nabave, uz niz

povoljnosti i na taj način postanu veći proizvođači poljoprivrede onih poljoprivrednih kultura kojima se bave i za koje imaju uslove.

Bibliografija

1. Rajić, Z., Jelić, S., Živković, D., Ralević, N. (2007). Resource management of family farms. *Ekonomika poljoprivrede*, 54(3), 359-368.
2. Rajić, Z., Popović, M. (2020): Državni podsticaji za poljoprivredu u Republici Srbiji, Savetovanje Kostolac, Održivi razvoj Braničevskog okruga i energetskog kompleksa Kostolac, Rad po pozivu, Zbornik radova, str. 120-126.
<https://sites.google.com/site/savetovanjeukostolcu/home>
3. Republički zavod za statistiku (2019). Anкета o strukturi poljoprivrednih gazdinstava, 2018 – Zemljište, Beograd. ISBN 978-86-6161-183-4
4. Republički zavod za statistiku (2019). Anкета o strukturi poljoprivrednih gazdinstava, 2018 – Radna snaga i rad na poljoprivrednim gazdinstvima – stanje i trend, Beograd. ISBN 978-86-6161-187-2
5. Republički zavod za statistiku (2014). Radna snaga i aktivnosti poljoprivrednih gazdinstava, Beograd. ISBN 978-86-6161-122-3
6. Simonović, Z., Mihailović, B., Ćurčić, N. (2017). Struktura poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji prema površini poljoprivrednog zemljišta. *Poslovna ekonomija: časopis za poslovnu ekonomiju, preduzetništvo i finansije*, 11(2), 247-259.
7. Subić, J. (2005). Radna snaga – značajan ekonomski potencijal u poljoprivredi. *Globus*, 30, 115-128.
8. Subić, J. (2005). Radna snaga u poljoprivredi Srbije. *Industrija*, 3/2005, str. 79-88.

RESOURCES ON FAMILY FARMS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract

The paper analyses family farms in the Republic of Serbia, with a special focus on agricultural land and labour force, as one of the most important resources. The current state of resources on agricultural farms and the way of these resources are distributed in relation to the geographical and regional division of the Republic of Serbia is presented. In addition to the geographical distribution of farms, the aim of the paper is to indicate their distribution by size, considering the size of available land per agricultural farm. In the framework of the research, secondary data from the publications of the Republic Institute of Statistics were used. Further research in this area can be directed towards the representation of the efficiency of using the available land and labour force, in terms of achieving business performance on the agricultural farm.

Key words: *resources, workforce, land, family farms, agriculture, Republic of Serbia.*

JEL classification: Q12, J40